

mundi designat. Navis, ecclesiam. Mare, mundum. Præcessio discipulorum, dimissio turbarum, & receptio solitaria domini in montem, subtractionem præsentiae diuinæ ad tempus. Mons, cœlum. Quod orat dominus, monstrat se nunquam suorum in cœlo ante patrem esse immemorem: ramet si tempore tētationis & persecutionum, eius præsentia & auxilio desituti uideantur. Iactatio navis, turbationem ecclesiae. Fluctus, commotiones mundi atque persecutiones. Ventus contrarius, flatus malignorū spirituum impediētes: quo minus ecclesia ad pacis, tranquillitatisq; portum perueniat. Nox, ignorātia, peccatum. Quatuor uigiliae noctis, totum tempus persecutionū. Tribus primis uigilijs noctis suam præsentiam nequaquā mundo exhibiturus est CHRISTVS: & si incomparabiliter fortius prece pro suis uincat in cœlis, quā Moses olim in uertice collis. Quarta uigilia suam præsentiam ecclesiae exhibiturus est, aut iam exhibuit, super fluctus ambulans. Quod phantasma esse dicunt, diffidentiam monstrat. Petrus, signat uicarios, etiā præcipuos CHRISTI: qui inter illas persecutionū procelas cupientes uenire ad CHRISTVM, sic hæsitabunt, ut nisi CHRISTVS suo peculiari auxilio liberet eos, opem inuocātes, omnino submergantur. CHRISTVS intrauit nauem, & cōtinuo (ex Ioannis sexto) nauis perducta est ad portum quō ibant, qui est pacis & quietis signum. Et perfracta est omnis potestas malignorū spirituum: quod est uentum cessasse, pacemq; ecclesiae redditam esse. Quod cum factum fuerit, omnes in ecclesia existentes adorabunt in tranquillitate dominum, & in gaudio & lætitia confitebuntur eum uerè esse dei filium. Liberatis ergo à tanto fluctuū periculo discipulis, & naue in portum deducta, transfijt dominus in terram Gennefareth: ut indicat Matthæus, hoc modo inquiring. **¶** Et cum transfretassent, uenerunt in terram Gennefar.

Exod. 17.

Ioan. 6.

147

» Et cum cognouissent eum uiri loci illius, miserunt in uniuersam regionē illam, & obtulerunt ei omnes male habētes, & rogabāt eū, ut uel fimbriam uestimēti eius tangerent. Et quicumq; tetigerunt, salui facti sunt. **¶** Gennefarenī, designāt alias nationes, quæ reddita pace ecclesiae, illi erant aut sunt adiungendæ. Quod rogabant, ut uel fimbriam uestimenti eius tangerent, magnum fidei desyderium ostēdit. Fimbriam uestimēti tetigisse, est illos per posteriores & discipulorum discipulos credidisse, aut adhuc credituros esse. Tetigerunt autem omnes, qui fidem receperunt: quotquot uero receperunt eam, salui facti sunt: nam sola fide CHRISTI salutem expectamus. Illi igitur qui tactu fidei filij sui saluat uniuersos, cū filio eius domino nostro IESV CHRISTO, & spiritu sancto, honor, gloria, & potestas in omnia seculorum secula. Amen.

C A P V T D E C I M V M Q V I N T V M.

Vnc accesserunt ad eum ab Hierosolymis Scribæ & Phari 148
sæi, dicentes: Quare discipuli tui transgrediuntur traditiones seniorum? Non enim lauant manus suas, cum panem manducant. Ipse autem respondēs, ait illis: Quare & uos trāsgredimini mandatum dei propter traditionem uestrā? Nam deus dixit: Honora patrem & matrem: & qui maledixerit patri uel matri, morte moriatur. Vos autem dicitis: Quicumque dixerit patri uel matri, munus quodcunq; est, ex me tibi proderit: & non honorificabit patrem suum, aut matrem suam: & irritum fecistis mandatū dei propter traditionē uestram. Hypocritæ, bene prophetauit de uobis Esaias, dicēs: Populus hic labiis me honorat, cor autē eorū longe est à me. Sine causa aut colunt me, docentes doctrinas & mandata hominum. **¶** Et conuocatis ad se turbis, dixit eis: Audite, & intelligite: Non quod intrat in os, coinquinat hominem: 149

149

150 sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem. ¶ Tunc accedentes discipuli eius, dixerunt ei: Scis quia Pharisei audito uerbo hoc, scandalizati 15
 sunt. At ille respondens, ait: Omnis plantatio, quam non plantauit pater
 meus cœlestis, eradicabitur. Sinite illos: cæci sunt, & duces cæcorum. Cæcus
 151 autem, si cæco ducatum præstet, ambo in foueam cadunt. ¶ Respondens
 autem Petrus, dixit ei: Ediffere nobis parabolam istam. At ille dixit: Ad-
 huc & uos sine intellectu estis? Non intelligitis, quia omne quod in os in- 20
 trat, in uentrem uadit, & in secessum emittitur? Quæ autem procedunt de
 ore, de corde exeunt: & ea coinquinant hominem. De corde enim exeunt
 cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimo-
 nia, blasphemia. Hæc sunt quæ coinquinant hominem. Non lotis autem
 152 manibus mâducare, nõ coinquinat hominem. ¶ Et egressus inde IESVS, 25
 secessit in partes Tyri & Sidonis. Et ecce mulier Chananæa à finibus illis
 egressa, clamauit, dicens ei: Miserere mei domine fili Dauid, filia mea male
 à dæmonio uexatur. Qui non respondit ei uerbum. Et accedentes discipuli
 eius, rogabant eum, dicentes: Dimitte eam, quia clamat post nos. Ipse au-
 tem respõdens, ait: Nõ sum missus, nisi ad oues, quæ perierunt domus Isra- 30
 el. At illa uenit, & adorauit eum, dicens: Domine adiuua me. Qui respon-
 dens, ait: Non est bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus. At il-
 la dixit: Etiam domine. Nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de men-
 sa dominorum suorum. Tunc respondens IESVS, ait illi: O mulier, ma-
 153 gna est fides tua: fiat tibi sicut uis. Et sanata est filia eius ex illa hora. ¶ Et cū 35
 transisset inde IESVS, uenit secus mare Galilææ, & ascendens in montem,
 sedebat ibi. Et accesserunt ad eum turbæ multæ, habentes secum mutos, cæ-
 cos, claudos, debiles, & alios multos, & proiecerunt eos ad pedes eius: & cu-
 rauit eos, ita ut turbæ mirarentur, uidentes mutos loquentes, claudos am-
 154 bulantes, cæcos uidentes, & magnificabant deum Israël. ¶ IESVS autem 40
 conuocatis discipulis suis, dixit: Misereor turbæ, quia triduo iam perseue-
 rant mecum, & non habent quod manducent. Et dimittere eos ieiunos nõ
 lo, ne deficiant in uia. Et dicunt ei discipuli: Vnde ergo nobis in deserto pa-
 nes tantos, ut faturemur turbam tantam? Et ait illis IESVS: Quot habetis
 panes? At illi dixerunt: Septem, & paucos pisciculos. Et præcepit turbæ ut 45
 discumberent super terram. Et accipiens septem panes & pisces, gratias agens,
 fregit, & dedit discipulis suis, & discipuli dederunt populo. Et comederunt
 omnes, & saturati sunt. Et quod superfuit de fragmentis, tulerunt, septem
 sportas plenas. Erant autem qui manducauerunt, quatuor milia hominũ,
 extra paruulos & mulieres. Et dimissa turba, ascendit in nauiculam, & uenit 50
 in fines Magedan.

ANNOTATIONES BREVES XXXII. CIRCA LITERAM CAP. XV.

1	acceſſerunt ad eum	& infra.	43	discipuli
	προσέρχονται τῷ ἰησοῦ	14	quod procedit	* αὐτῶν.
	accedunt ad IESVM		quod egreditur	eius.
1	ab Hierosolymis		& infra.	43
	οἱ ἀπὸ ἱεροσολύμων	17	cæci sunt,	44
2	quæ ab Hierosolymis		- &	tantos,
	traditiones	19	At ille	ποσῶντι,
	τῆν παράδοσιν		ὁ δὲ ἰησοῦς	tot,
	singulare		At IESVS	rectus
6	dixit.	20	Non intelligitis	45
	ἐνετείλατο, λέγων.		οὐπω νοεῖτε	turbæ
	præcepit, dicens.	20	Nondum intelligitis	τοῖς ὄχλοις
10	Esaïas, dicens.	32	canibus.	47
	* ἐγγίζε μοι		τοῖς κυναρίοις.	populo.
	appropinquat mihi		diminutivum	τῷ ὄχλῳ.
10	populus hic	33	catelli	turbæ.
	* τῷ εὐμαρῶν αὐτῶν κτλ		τὰ κυνάρια	49
	ore suo &	38	debiles,	quatuor milia hominū
11	est		κυλλοὺς,	τετρακισχίλιοι ἄνδρες
	ἀπέχει		mutilos,	quater mille uiri
	abest	38	eius	50
11	Sine causa		τῷ ἰησοῦ	extra
	μάτην		IESV	χωρὶς
	Frustra	39	loquentes,	præter
11	colunt		* κυλλοὺς ὑγιεῖς,	paruos
	σέβονται		mutilos incolumes,	50
12	doctrinas - &	40	magnificabant	50
12	turbis:		ἐδοξασαν	turba,
	τῶν ὄχλων,		glorificabant	τοῖς ὄχλοις,
	singulare			plurale
				50
				nauiculam
				ἡ πλοῖον
				51
				Magedan
				μαγδαλά.

COMMENTARIVS IN CAPVT DECIMVM QVINTVM.

T in ueteri lege traditiones hominū diligētius obseruari uolebāt, quàm mandata dei: sic erat futurum & in noua lege. Quod CHRISTVS in signo magnopere improbat, & præmonet esse cauendum: quod ex uerbis Matthæi quæ subduntur, facile intelligi potest, dicens. ¶ Tunc acceſſerunt ad eum ab Hierosolymis scribæ & pharisæi, dicentes: Quare discipuli tui transgrediuntur traditiones seniorum? Non enim lauant manus suas cū panem manducant. Ipse autem respondens, ait illis: Quare & uos transgredimini mā datum dei, propter traditionem uestram? Nam deus dixit: Honora patrem & matrē. & Qui maledixerit patri uel matri, morte moriatur. Vos autem dicitis: Quicunq; dixerit patri uel matri, munus quodcunq; est ex me, tibi proderit, & non honorificabit patrē suū, aut matrem suam. Et irritum fecistis mandatū dei, propter traditionem uestram. Hypocritæ, bene prophetauit de uobis Esaïas, dicēs: Populus hic labijs me honorat, cor aut eorum longe est à me. Sine causa autem colunt me, docentes doctrinas mandata hominū. ¶ Scribæ & pharisæi erant in ueteri lege, & etiā essent in noua, si qui cōstitutiones humanas inducerēt, quas æque, si nō etiā arctius, custodiri uellent ac mādarēt atq; diuinas, Sed ad qd ueteres illi cōstitutiones suas excogitarāt: Nimirū

ut suam auaritiā fouerent, & suas explerent concupiscentias, tam qui manus non lauisset manducaturus panem, delatus reprehendebatur ut transgressor, & purificatione aliqua redimebat offensam: cum tamen de hoc in lege nihil esset cautum. O detestandum aucupium. Sed & aliud tradiderunt, id uidelicet, quod qui obtulisset templo de bonis suis, protestando se uelle parentes suos huiusmodi oblationis esse participes, non amplius obligaretur honorare, id est subuenire necessitatibus parentū: quasi uero melius esset offerre templo, quā parentum necessitatibus subuenire: quod est honorare patrem & matrem. O technas hominū Christiano fugiendas. O uerē abominādam, detestandamq; imposturam. His & alijs id genus traditionibus addicti scribæ & pharisæi, audent accedere ad filium dei, ut eū pariter cum suis accusent de transgressione constitutionis humanæ, dicentes: Quare discipuli tui transgrediuntur traditiones seniorum? At ille iustè eos arguit, & confutat transgressionis præcepti, non humani, sed diuini, nam per auaritiā suam transgrediebantur, & transgredi faciebant hoc dei præceptum, Honora patrem & matrem: accipientes oblata, & absoluentes à mandato: quod nequaquam poterant, quāquam simulabant id se posse per suam traditionem. Et qui talia faciunt, quid aliud sunt quā hypocritæ, simulantes se uoluntatem dei nosse & facere, à quo remotissimi sunt corde: Ideo non ab re, sententia Esaiæ prophetae sugillantur à domino, quæ capite 29. sic nunc legitur. Eo quod appropinquat populus iste ore suo, & labijs suis glorificat me: cor autem eius longe est à me, & timuerūt me mandato hominum & doctrinis: ideo ecce ego addam, ut admirationē faciam populo huic, miraculo grandī & stupendo: peribit enim sapientiā à sapientibus eius, & intellectus prudentiū eius abscondetur. Nam in ipsis completa erat ea prophetia, quandoquidem sequendo doctrinas & mandata hominū, dei doctrinā relinquebant, & sapientiæ & prudentiæ profus expertes erant. Sed & qui quæstus gratia, noua dogmata, noua præcepta, nouasq; traditiones inuehunt: quomodo nō cōtra legē faciant, cū proximis faciant quod sibi nollent fieri: circumueniunt enim fratres, falsum testimoniū dicunt, asserentes id esse uerū quod falsum est. Et nōne etiā furtū faciūt? Nōne insuper transgrediuntur id, Non concupisces? Sed ad hæc ingeniose excogitanda, philargyria magistra est uel solertissima. Postea aut quā dominus oraculo illo calūniatoribus suis silentiū imposuisset, quid subinde fecerit, aperit Matthæus, dicens.

149 " **¶** Et cōuocatis ad se turbis, dixit eis: Audite & intelligite: Non quod intrat in os, co-

" inquinat hominē: sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominē. **¶** Quod intrat in os, quod etiam illotis manibus manducatur, non coinquinat hominē, nō reddit hominem obnoxium peccato: sed quod egreditur ex ore (ut doctrinæ, mandataq; hominū) illud coinquinat hominē, & peccatorē cōstituit. Sic autem coinquinati non erant discipuli, sed qui eos accusabant scribæ & pharisæi. At quia dominus pauloante dixerat scribis & pharisæis: Irritum fecistis mādatum dei propter traditionem uestram, hypocritæ, bene prophetauit de uobis Esaias: quibus adiecerat, & quod illotis manibus manducabatur non coinquinare: quod erat contra doctrinam eorum: dicunt discipuli domino his etiam uerbis illos esse offensos. Quibus & dominus respondet, ut sub-

150 " dit Matthæus, dicens. **¶** Tunc accedentes discipuli eius, dixerunt ei: Scis quia pharisæi audito uerbo hoc, scandalizati sunt? At ille respōdens, ait: Omnis plantatio, quam non plantauit pater meus cœlestis, eradicabitur. Sinite illos, cæci, sunt duces cæcorū.

" Cæcus autem si cæco ducatū præstet, ambo in foueam cadunt. **¶** Diuina præcepta, diuinaq; doctrina quæ sacra cōtinent eloquia, plantatio sunt quam plantauit pater cœlestis: præcepta aut & doctrinas hominum non plantauit. Ideo illa manebunt, hæc aut euellentur. De ipsis autem scribis & pharisæis, siue se sensissent ueritate offensos, siue nō, nō debuit esse discipulis curæ: quia illi cū essent cæci, duces erāt cæcorū, nā & ipsi, & populi quos ducebant, doctrinā dei ignorabant, & uerū mentium lumen, de quo

scriptum

scriptum est: Præceptum domini lucidum illuminans oculos. Et rursum: Lucerna pe- Psal. 113
 dibus meis uerbum tuum, & lumen semitis meis. Cæci, humana & non diuina sapi- Psal. 118.
 entes. Duces, præceptores, Fouea infernus. Hic obiter admonemur, eos maxime o-
 mnium grauius ferre & offendi, qui sectas & doctrinas hominum semel ample-
 xati sunt, quamprimum secta uel doctrina ipsorum taxatur: immo multo magis,
 quàm si uera & diuina offenderetur. nam diuinam quàm suam lædi malunt: siquidẽ
 pro hac aut neglecta aut læsa, tacebunt: pro illa uero, hostiliter & implacabiliter decer-
 tabunt. Typus, Scribæ & Pharisei. Proinde iuxta domini sententiam, sinedi sunt, ut
 cæci: uera autẽ doctrina, quæ est coelestis plantatio, Euangelium uitæ, scriptura sacra,
 sequenda. Cæterum quia discipuli nõ intellexerunt, quod dominus dixerat: Nõ quod
 intrat in os, coinquinat hominẽ, sed quod egreditur ex ore, hoc coinquinat hominẽ,
 quod ut iuxta subiectam materiam erat accipiendũ, ita non procul erat ac remotũ ab
 intelligentia: ideo Petrus super ea re dominum interrogauit, Quod ait Matthæus, di- 151
 cens. **¶** Respondens autem Petrus, dixit ei: Ediffere nobis parabolam istam. At ille
 dixit: Adhuc & uos sine intellectu estis: Nõ intelligitis, quia omne quod in os intrat,
 in uentrem uadit, & in secessum emittitur: Quæ autem procedunt de ore, de corde
 exeunt, & ea coinquinant hominẽ. De corde enim exeunt cogitationes malæ, homici-
 dia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemia. Hæc sunt quæ coin-
 quinant hominem: non lotis autem manibus manducare, non coinquinat hominem.
¶ Cum Petrus dicebat: Ediffere nobis parabolam istam, respiciebat id quod dominus
 dixerat: Quod intrat in os, non coinquinat hominem: quod parabolam non contine-
 bat, sed apertam narrationem. ideo dominus arguit eum, & reliquos apostolos, defe-
 ctus intelligentiæ: cũ debuissent iam ex diutina cõsuetudine audiendi ipsum, consum-
 matam habere intelligentiam exercitatumq; sensum. Attamẽ quod petebant, latius
 eis explicuit, & explicatio de se clara est. Sed inquires: nunquid quæ ingrediuntur cor-
 pus, interdum coinquinat hominem? Non, quanquam nõ de omni locutus est domi-
 nus, sed de eo solo quod necessariũ est, ut de cibo qui sustentandæ naturæ gratia in-
 greditur corpus, manibus illotis. Nam si ieiuniũ soluis, si crapularis, si inebriaris, non
 quod intrat, est tibi peccatum: sed quod egreditur ex corde tuo, uoluntaria inquã con-
 sensio soluendi ieiunij, uoluntas crapulandi, aut ad ebrietatem usq; bibendi: sicuti &
 uoluntas committendi adulterium, fornicandi, furandi, aut quippiam aliud huiusmo-
 di perpetrandi, quæ omnia de corde egrediuntur in exteriorem actum. De corde, in-
 quit, exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, & reliqua
 id genus omnia. Porro dimisso loco illo ad quẽ Scribæ & Pharisei uenerant, ut eum
 transgressionis humanarum traditionum redarguerent, secessit in partes Tyri & Si- 152
 donis, fines Tyriorum primũ ingressus: quod subdit Matthæus, dicens. **¶** Et egres-
 sus inde **I**ESVS secessit in partes Tyri & Sidonis. Et ecce mulier Chananæa, à fini-
 bus illis egressa, clamauit, dicens ei: Miserere mei domine fili Dauid, filia mea male à
 dæmonio uexatur. Qui non respondit ei uerbum. Et accedentes discipuli eius, roga-
 bant eum, dicentes: Dimitte eam, quia clamat post nos. Ipse autem respondens, ait:
 Non sum missus, nisi ad oues quæ perierunt, domus Israël. At illa uenit, & adorauit
 eum, dicens: Domine, adiuua me. Qui respondens, ait: Non est bonum sumere pa-
 nem filiorum, & mittere canibus. At illa dixit: Etiam domine. Nam & catelli edunt
 de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum. Tunc respondens **I**ESVS, ait
 illi: O mulier magna est fides tua, fiat tibi sicut uis. Et sanata est filia eius ex illa hora.
¶ A Capharnaũ & Bethsaida, id est à mari Tyberiadis, processit ad aquilonem, uer-
 gendo aliquantulum ad orientem, uersus mare mediterraneum, nam Tyrus & Si-
 don, haud procul à mari mediterraneo sitæ sunt. Et ex Marci septimo, primum in-
 gressus est fines Tyri, & redijt per Sidonem ad mare Galilææ. Quæ autem gerebat

dominus, signa erant clementiæ suæ. Quod de mari ad mare transit, signū est quod de populo ad populum transijt, ut de populo Iudaico ad populum gentiū. Quod intrat fines Tyri & Sidonis, & calcit pedibus suis terram gentium, sanctificat illo suo contractu terrā gentium, ut & ipse sanctificauerat terram Hebræorum. Mulier Chananæa, quæ & ipsa ex Marco gentilis erat, gentilitatem designat. Filia eius quæ male torquebatur à dæmonio, uniuersam gētium nationem, quæ idololatria misere ludificabatur à maligno. Quod exclamat Chananæa, Miserere mei, necessitatē indicat pariter & fidem. Quod, domine fili Dauid, confessionem Mesia. Quod addit, filia mea male uexatur à dæmonio: est proprii mali ad eum, qui mederi potest, detectio. Quod discipuli rogāt ut eam exaudiat, & exauditam remittat: benignitatem sanctorū apud deum pro nostra salute intercedentium indicat. Quod non statim exaudit, monstrat quod nostram quoque precem, fidem, & humilitatem requirit. Quod dicebat: Non sum missus nisi ad oues, quæ perierunt domus Israël: intelligendū est in propria persona, nam ipse in spiritu suo, & apostolis erat expectatio gentiū, cuius rei iam exordia præludebat. Quod Chananæa uenit & adorauit, est gratiæ trahenti acquiescentia, & diuinitatis cōfessio. Itē & quod dixit, Domine adiuua me, Panis filiorum, CHRISTVS, & insuper diuinæ uirtutes, & gratiæ fidelium. Catelli, infideles. Quod autē primum se dominus similem repellenti præbuit, hoc fuit ut fidei eius adderet humilitatē. Quod & factum est: nam cum ea dicit, Etiam domine, confitetur uerum esse quod dicebat, & se tanto munere, tantisq; uirtutibus & gratijs indignā esse, & æquanimiter fert se *κυνεπίου*, id est catelli, uel catellæ nomine censerī. Sed & cum rationem humilitatis plenam subiungit, scilicet ita esse, quia catelli edunt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum, non panē filiorum: se quantulacumq; portione gratiarū eius contentam fore insinuat, quod per micas è mensa cadentes figuratur. Et hæc humilitas apud

Mat. 7. Marcum à deo exaudita est, scribentem dominum dixisse: Propter hunc sermonem uade, exijt dæmonium à filia tua, fiat tibi sicut uis. O quàm deceret nos, qui uenimus ex Chananæa, id est ex gētilitate, ante CHRISTVM regem nostrū, qui solus nostræ expectationis fuit, & est certissima salus, esse uerē fideles, & uerē humiles, & gratias eius agnoscere; quibus reuera omnis creatura ex sese aut indigna est, aut certe parum admodum digna: Bona est fides, bona est humilitas, quæ illico sanat animas: & sic deo accepta est, ut nulla patiatur malignorū spirituū cōfortia, nullū incursum, nullā uexationē: quod monstrauit filia Chananæa illico à dæmonio liberata. Hoc signo peracto pertrāsuit terminos Sidonis ex Marco, & uenit iuxta mare Galilææ, ut aperit Matthæus, dicens.

153 » **¶** Et cū transisset inde IESVS, uenit secus mare Galilææ, & ascendens in montē, sedebat ibi. Et accesserūt ad eū turbæ multæ, habētes secū mutos, cæcos, claudos, debiles, & alios multos, & proiecerūt eos ad pedes eius, & curauit eos: ita ut turbæ mirarentur, uidētes mutos loquētes, claudos ambulātes, cæcos uidentes, & magnificabant deū Israël. **¶** Postquā dominus præfigurauit uisitationem gentium, reuersus ad suos, ascendit in montem & sedit ibi, indicans suū ascensum in cælum, & suam in dextera patris sessionem. Post cuius ascensum multæ turbæ ad eum uēturæ sunt: & mutos earum replebit diuina laude, cæcos illuminabit diuina luce, claudos faciet in lege dei recte ambulare, & mancos opera pietatis, misericordie & charitatis, perfecte implere: & tunc omnes glorificabunt deū. Sed & tunc

154 » pascet eos septem panibus doctrinæ, ut insinuat Matthæus, subdens. **¶** IESVS autē conuocatis discipulis suis, dixit: Misereor turbæ, quia triduo iā perseuerant mecum, & non habent quod manducent. Et dimittere eos ieiunos nolo, ne deficient in uia. Et dicunt ei discipuli: Vnde ergo nobis in deserto panes tāti, ut saturemus turbā tantam? Et ait illis IESVS: Quot habetis panes? At illi dixerunt: Septē, & paucos pisces. Et præcepit turbæ, ut discumberent super terram. Et accipiens septem panes, & pisces,

» & pisces, gratias agens fregit, & dedit discipulis suis: & discipuli dederunt populo. Et
 » comederunt omnes, & saturati sunt. Et quod superfuit de fragmentis, tulerunt, se-
 » ptem sportas plenas. Erant autem qui manducauerunt, quatuor milia hominum,
 » extra parvulos & mulieres. Et dimissa turba ascendit in nauiculam, & uenit in fines
 » Magedan. ¶ Turbæ, omnium nationum populi. Desertum, mundus. Panes, pa-
 nes doctrinæ, lex, prophetæ, Euangelium. Septem, monstrat hunc partum, non iu-
 turum secundum literam, sed secundum spiritum. Paucitas pisciculorum, indicat
 ubi intelligentia septiformis spiritus aderit, non fore opus magno aceruo commen-
 tatorum. Misericordia hæc à deo tunc uenit, & etiam ueniet. Misereor, inquit,
 turbæ, quia triduo iam me sustinet: iam tres dies, ut Græci habent, *πρὸς μὲν οὐσί μοι*,
 id est manent, ac perseuerant apud me. Tres dies, tres in ecclesia monstrare possunt im-
 mutationes. Abundanter ex quinque panibus, & duobus piscibus iam pauit in pri-
 ma, abundanter itidem ex septem panibus & paucis pisciculis pascet in tertia: distri-
 buentibus tamen discipulis, apostolicisq; uiris: licet quomodo id fieri possit non per-
 cipiant. quod insinuat responsio discipulorum dicentium: Vnde nobis in deserto pa-
 nes tanti, siue, ut Græce habetur, *ἄρτοι τοσούτοι*, id est panes tot, siue tam multi, ut sa-
 turemus turbam tantam? Adeo ipsi rudes erant, qui tamen iam uiderant dominum
 ex quinque panibus & duobus piscibus copiosorem turbam saturasse: & intellexis-
 se debuerant, & plenissime confidisse miserantem dominum plenè potuisse ut uoluis-
 set, turbam saturare. Sic & omnibus seculis plenissime in deo fidendū est: etsi id quod
 expectatur ab eo, hominibus non uideatur possibile: eius enim est, omnis bonitas &
 potestas. Septem sportæ fragmētis plenæ, fructus apostolicorum uirorum, qui tunc
 discipuli CHRISTI erūt, ex disciplina spiritus sancti collecti. Sportæ septem, spiritualia
 uasa, & conceptacula infusionis tantæ gratiæ. Quatuor milia hominum, numerum si-
 gnat ex quadruplici fonte Euangeliorum, perfectorum ac cōsummatorum, absque
 numero mulierum & paruulorum, id est eorum, qui eadem quidem percipient gra-
 tiam, sed inferiori atq; imperfectiori gradu. Hoc facto dominus conscendit nauem:
 quia habitabit in ecclesia. & uenit in fines Magedan, quia dulcem fructū gratiæ do-
 nabit: siue in fines Magdala, ut nūc Græce legit, quia defendet, ac uelut turris quæ-
 dam & propugnaculum erit. Siquidem Magedan dulcem fructum, & Magdalū tur-
 rim interpretatur. Ergo regi gloriæ, patri æterno, qui pascit pane spiritualis intelli-
 gentiæ, qui dulcem fructum gratiæ dat, qui fideles suos defendit & protegit, per filium
 suum dominum nostrum IESVM CHRISTVM, per eundem honor, potestas &
 gloria in spiritu sancto, per infinita seculorum secula. Amen,

C A P V T D E C I M V M S E X T V M.

5 **L**T accesserunt ad eum Pharisei & Sadducei tentantes, & ro- 155
 gauerunt eum, ut signum de cælo ostenderet eis. At ille re-
 spondens, ait illis: Facto uespere dicitis, serenū erit: rubicū-
 dum est enim cælū. Et mane, hodie tēpestas: rutilat enim
 triste cælum. Faciem ergo cæli diiudicare nostis, signa au-
 tem temporū non potestis. Generatio mala & adultera signū quærit, & si-
 gnum nō dabitur ei, nisi signum Ionæ prophetæ. ¶ Et relictis illis, abiit. 156
 Et cum uenissent discipuli eius trans fretū, obliti sunt panes accipere. Qui
 dixit illis: Intuemini & cauete à fermento Phariseorum & Sadduceorum.
 10 At illi cogitabant inter se, dicentes, quia panes non accepimus. Sciens autē
 IESVS, dixit: Quid cogitatis inter uos modicæ fidei, quia panes nō habe